

УДК 330.322.14:631.11

Однорог М.А.

кандидат економічних наук

Технологіко-економічного коледжу

Білоцерківського національного аграрного університету

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА АКТИВІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙ В АПК УКРАЇНИ

STATE REGULATION AND PROMOTING INVESTMENT IN AGRICULTURE UKRAINE

АНОТАЦІЯ

Приділена увага питанням оцінки державного регулювання інвестицій в АПК України. Обґрунтовується можливість визначення факторів активізації інвестиційної діяльності на основі оцінки інвестиційної політики. Дається коротка характеристика механізму залучення реальних інвестицій в підприємства АПК. Матеріал статті орієнтований на широку аудиторію науковців, викладачів, працівників державних органів виконавчої влади та студентів вузів.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційне забезпечення, активізація, державне регулювання.

АННОТАЦИЯ

Уделено внимание вопросам оценки государственного регулирования инвестиций в АПК Украины. Обосновывается возможность определения факторов активизации инвестиционной деятельности на основе оценки инвестиционной политики. Дается краткая характеристика механизма привлечения реальных инвестиций в предприятия АПК. Материал статьи ориентирован на широкую аудиторию ученых, преподавателей, работников государственных органов исполнительной власти и студентов вузов.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционное обеспечение, активизация, государственное регулирование.

ANNOTATION

Attention is paid to the assessment of state regulation of investment in agriculture Ukraine. Substantiates the possibility of determining factors stimulate investment based on an assessment of the investment policy. We give a brief description of the mechanism to attract real investment in agribusiness. The article is aimed at a wide audience of researchers, teachers, employees of government agencies and university students.

Keywords: investments, investment security, activation, government regulation.

Постановка проблеми. Забезпечення сталого розвитку сільського господарства в умовах посттрансформаційної економіки, глобалізації та посилення конкуренції на світовому ринку безпосередньо залежить від активізації інвестиційних процесів, техніко-технологічного оновлення галузі, створення механізмів інноваційної моделі розвитку. Проте сучасні тенденції в інноваційному механізмі, фінансове забезпечення відтворювальних процесів в аграрному секторі такі, що сільськогосподарські виробники не в змозі самостійно провести техніко-технологічне оновлення. Динаміка цін і доходів сільськогосподарських виробників, обсягів виробництва галузі в умовах виходу економіки з трансформаційної кризи підтверджує висновки про більш тривалу депресії сільського господарства і перетік фінансових ресурсів в інші сфери. У зв'язку з цим рішення завдань по техніко-

технологічному оновленню виробництва багато в чому залежить від державної підтримки інноваційно-інвестиційної діяльності в АПК.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження різноманітних аспектів теорії та практики інвестицій, їх державного регулювання та активізації, що мають важливе значення для забезпечення ефективності вкладення капіталу, досліджували як зарубіжні вчені Колеман Д., Фуллер Б., Херстейн Р., Джоргенсон Д., Крелле В., Лернер Д., Мегінсон В., Ромер П., Шмідт Р., Солоу Р., так і вітчизняні І.Т. Балабанов, І.О. Бланк, В.П. Горьовий, С.О. Гуткевич, А.А. Задоя, О.В. Захарчук, М.І. Кісіль, М.Ю. Коденська, В.Г. Чабан, І.В. Ліпсіц, І.І. Лукінов, П.І. Юхименко, Г.М. Підлісецький, М.М. Кропивко, П.Т. Саблук та інші.

Водночас, питання державного регулювання, особливостей активізації інвестицій, формування та обґрунтування напрямів і джерел їх залучення, а також їх раціонального використання у підприємствах АПК потребують подальшого вивчення. Практична значимість та необхідність вирішення цих питань зумовили вибір теми даного дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження теоретичних та практичних аспектів державного регулювання та активізації інвестицій в АПК України.

Виклад основного матеріалу. Агропромисловий комплекс займає одне із найважливіших місць в економіці України. Внесок аграрного сектора у ВВП перевищує внесок таких галузей, як машинобудування, будівництво і металургія разом узятих. Однак внаслідок затяжної кризи галузі, диспаритету цін на сільськогосподарську і промислову продукцію, а також відсутність ліквідної застави, агропромисловий комплекс став непривабливим для кредиторів та інвесторів, що спричинило за собою зниження обсягу інвестиційних ресурсів, що надходять в АПК та уповільнення інвестиційних процесів у даній сфері [1, с. 3]. Їх активізація дозволить не тільки збільшити обсяги виробленої продукції, а й підвищити її конкурентоспроможність на внутрішніх і світових ринках, що позитивно відіб'ється на добробуті всіх суб'єктів, що здій-

снюють свою діяльність в АПК і пов'язаних з ним галузях [2, с. 10]. Для реалізації цього напрямку велике значення має державна підтримка АПК, яка є одним з основних джерел інвестиційних ресурсів в комплекс.

На сучасному етапі розвитку економіки підтримка та стимулювання інвестиційних процесів в агропромисловому комплексі мають стати одним із пріоритетів державної інвестиційної політики України, так як вироблена цією галуззю економіка продукція є не тільки одним з важливих джерел формування дохідної частини державного бюджету, але й запорукою забезпечення продовольчої безпеки країни. Забезпечити ефективний та інтенсивний розвиток інвестиційної діяльності в агропромисловому комплексі з урахуванням інтересів усіх її учасників, а також суспільних інтересів, може тільки держава.

На нашу думку, при регулюванні інвестиційних процесів в АПК в сучасних умовах необхідне застосування активної державної інвестиційної політики, так як часто основним джерелом інвестиційних ресурсів можуть стати тільки державні кошти, крім того, потрібне регулювання багатьох напрямків інвестиційної діяльності: політики формування амортизаційних відрахувань, податкової політики, політики кредитування агропромислового комплексу, інноваційної політики, політики трудових ресурсів, цінової політики.

У зв'язку з тим, що матеріально-технічна база в АПК в своїй більшості є морально і фізично застарілою, особливої уваги потребує амортизаційна політика, так як амортизаційні відрахування є основним джерелом фінансування капітальних інвестицій. Доцільним буде встановлення прискореної амортизації для технічних об'єктів, що використовуються в агропромисловому комплексі.

Що стосується податкової політики, то враховуючи важливість результатів агропромислового виробництва для забезпечення продовольчої безпеки країни, і одночасно низьку рентабельність сільського господарства можна запропонувати застосування більш низьких податкових ставок для цієї галузі. Зокрема, для таких платежів, як податок на прибуток, сільськогосподарський податок. Одним з варіантів зниження податкового тягаря може стати диверсифікація податкових ставок залежно від розміру прибутку, середньорічного обороту коштів, кількості працівників, посівних площ і т. д., що в процесі забезпечуватиме реалізацію регулюючої функції податків, яка на сьогоднішній день практично не працює.

Для інтенсивного розвитку виробництва в АПК необхідно впровадження інновацій, так як для того, щоб виробляти конкурентоспроможну продукцію необхідно впровадження нових сучасних технологій, модернізованого обладнання і техніки.

У цьому напрямку агропромисловий комплекс дуже гостро потребує допомоги держави, так як

на етапі залучення інвестицій пошук інвестора є дуже складним завданням у зв'язку з високою ризикованістю агропромислового виробництва. Тому державні кошти можуть стати стабільною основою для розвитку інновацій в АПК.

З переходом на ринкові відносини колишній економічний механізм регулювання АПК був зламаний, а новий ще не створено. Однак державна підтримка йому надавалась:

- щороку приймалися постанови уряду з економічних умов функціонування підприємств і організацій АПК [3, с. 84];

- передбачалися у бюджеті цільові дотації і субсидії сільському господарству;

- були встановлені податкові пільги сільськогосподарським товаровиробникам;

- утворений лізинговий фонд для забезпечення товаровиробників АПК технікою та племінною худобою, спеціальний фонд для кредитування підприємств і організацій АПК на пільгових умовах [4, с. 3];

- проводилась розстрочка заборгованості підприємств і організацій АПК по платежах у бюджет і державні позабюджетні фонди, централізованим кредитах, товарним кредитом на паливно-мастильні матеріали;

- вдосконалювалися митні заходи щодо захисту внутрішнього продовольчого ринку і т.д. [5, с. 86].

Разом з тим загальний рівень державної підтримки АПК в порівнянні з дореформений періодом значно знизився [6, с. 39]. Істотно зміни зазнала кредитна політика. Не функціонує бюджетний фонд пільгового кредитування товаровиробників АПК. Введено субсидування процентних ставок за кредитами, залученими підприємствами та організаціями АПК в українських кредитних організаціях з погашенням за рахунок коштів бюджету двох третин облікової ставки. Введена система страхування врожаю сільськогосподарських культур з державною підтримкою, здійснюваної у вигляді субсидування з бюджету частини витрат сільськогосподарських товаровиробників на сплату страхових внесків за укладеними договорами страхування.

З метою захисту економічних інтересів вітчизняних товаровиробників здійснюються заходи з регулювання внутрішнього продовольчого ринку країни та зовнішньоекономічної діяльності у сфері АПК. Проводяться державні закупівельні і товарні зернові інтервенції. Однак слід сказати, що корінного перелому в розвитку АПК не сталося. Основні кризові явища в економіці сільського господарства не тільки не подолані, а й посилюються. В останні роки в АПК істотно знизилися темпи економічного зростання. Посилився диспаритет цін на продукцію сільського господарства та інших галузей. Триває зростання цін на енергоносії, сільськогосподарську техніку, мінеральні добрива та інші матеріально-технічні ресурси. Більшість сільськогосподарських товаровиробників не можуть купувати необхідні матеріально-тех-

нічні ресурси, своєчасно і повною мірою розраховуватися з податків та інших обов'язкових платежах, страхувати посіви і майно.

Заходи щодо створення необхідних економічних умов для функціонування сільського господарства передбачені в державних проектах стратегії розвитку АПК, реалізація яких повинна здійснюватися на базі закону про сільське господарство [7, с. 24]. У проекті стратегії сформульовані системні проблеми розвитку аграрного сектора, визначено чотири основних напрямки їх вирішення: розвиток зернового експорту; форсований розвиток тваринництва в режимі імпортозаміщення на внутрішніх ринках; підвищення конкурентоспроможності рибогосподарського комплексу; сталий розвиток сільських територій.

Мета стратегії в галузі сталого сільського розвитку полягає в зниженні бідності шляхом зростання доходів від сільського господарства як основної галузі на селі, розширенні несільськогосподарської зайнятості населення, поліпшенні доступу сільських жителів до послуг галузей соціальної та інженерної інфраструктури [8, с. 17]. Разом з тим, на нашу думку, в комплексі проводяться державні заходи щодо регулювання агропромислового виробництва серед яких основними повинні бути заходи з подолання диспаритету цін. Не вирішивши цю проблему, яким би чином не підтримувалися доходи сільськогосподарських товаровиробників, бюджетні субсидії, кошти, отримані ними в результаті формування додаткового попиту на сільськогосподарську продукцію, будуть вилучені з галузі по каналах міжгалузевих зв'язків внаслідок нееквівалентної ситуації що склалася у відносинах сільського господарства з сполученими галузями економіки.

Основним питанням при розробці та впровадженні інноваційної моделі розвитку є створення режиму стимулювання інноваційної політики в державі, орієнтованої на економічне створення наукоємної сфери, забезпечення економічних, інфраструктурних та інституційних передумов переходу на інноваційну модель розвитку [9, с. 24]. Інноваційний розвиток галузі, створення умов для високотехнологічного конкурентоспроможного товарного виробництва визначені в числі пріоритетних напрямків бюджетної політики. Разом з тим проблема створення ефективних механізмів державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в АПК залишається невирішеною [10, с. 18].

Основними складовими державної підтримки технічного оновлення в сільському господарстві в Україні:

1) часткова компенсація вартості одержуваної товаровиробниками нової сільськогосподарської техніки;

2) податкові пільги;

3) часткова компенсація відсотків за кредитами;

4) бюджетна підтримка операцій з лізингу сільськогосподарської техніки;

5) бюджетне фінансування аграрної науки, освіти, інформаційно-консультаційної служби [11, с. 101].

Стимулюючий вплив на обсяги інвестицій зробило зниження рівня податкового навантаження на сільгоспвиробників, яке було забезпечено за рахунок введення фіксованого сільськогосподарського податку та пільг з податку на додану вартість.

Позитивний мультиплікаційний ефект мала бюджетна підтримка кредитування, яка сприяла збільшенню не тільки його обсягів, але і збільшенню обсягів виробництва, інвестицій в сільське господарство (коефіцієнт кореляції між коштами, виділеними на часткову компенсацію ставки відсотка, та інвестиціями).

Незважаючи на деяке стимулюючий вплив державної підтримки галузі на обсяги інвестицій, технічне оновлення сільського господарства в Україні при виході з трансформаційної кризи не було забезпечено [12, с. 109].

При нагальній потребі у переведенні галузі на інноваційну модель розвитку державні витрати на аграрну науку становили менше 0,2% вартості валової продукції галузі. У такому обсязі фінансування наукового забезпечення аграрного виробництва в Україні не є достатнім для вирішення комплексного і масштабного завдання утвердження інноваційної моделі розвитку.

Причинами низької результативності державної підтримки технічного оновлення в сільському господарстві в Україні стали недостатність і нестабільність бюджетного фінансування, розпорошення коштів підтримки галузі, недосконалість цінового механізму. Втрати доходів товаровиробників внаслідок нееквівалентного обміну були компенсовані державними трансфертами через бюджетно-податковий механізм.

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Основою забезпечення активізації інвестицій в АПК повинні стати врегулювання прав власності на землі сільськогосподарського призначення, розробка відповідних державних цільових програм з техніко-технологічному оновлення виробництва, збільшення і концентрація державної підтримки на напрямках, пов'язаних з інноваційною діяльністю, вдосконалення цінової політики, кредитних і податкових механізмів стимулювання інновацій.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бова Т.В. Державна політика створення сприятливих економічних умов до інвестування в інновації // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 9. – С. 3-5.
2. Бондарчук В.Д. Функціонування механізмів державного управління інвестуванням інноваційної діяльності регіону / В.Д. Бондарчук // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 5. – С. 10-13.

3. Гаман П.І. Державний вплив на функціонування інвестиційного ринку в Україні // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 23. – С. 84-86.
4. Дем'яненко М.А. Державна підтримка як фактор забезпечення конкурентоспроможного аграрного виробництва / М.А. Дем'яненко // Економіка АПК. – 2009. – № 9. – С. 3-9.
5. Затонацька Т.Г. Підвищення ефективності реалізації державних інвестиційних програм в Україні / Т.Г. Затонацька, О.А. Шиманська // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 4. – С. 86.
6. Кабанов В.Г. Активізація фінансових інвестицій як складова стратегії стабілізації та зростання економіки / В.Г. Кабанов // Фінанси України. – 2010. – № 5. – С. 39-47.
7. Литовченко М.В. Удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання з урахуванням активізації процесів злиття і поглинання підприємств в Україні / М.В. Литовченко // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 24(груд.). – С. 24-27.
8. Лопатюк Р.І. Проблеми та перспективи державного регулювання підприємств аграрної сфери / Р.І. Лопатюк // Підвищення конкурентоспроможності виробництва в умовах організаційно-економічних трансформацій: кол. моногр. / за наук. ред. к.е.н., доц. Лисенко Н.О. – Умань: ВПЦ «Візаві», 2010. – С. 17-19.
9. Литовченко М.В. Удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання з урахуванням активізації процесів злиття і поглинання підприємств в Україні / М.В. Литовченко // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 24(груд.). – С. 24-27.
10. Савич В.І. Проблеми та напрями активізації інвестицій на основі іпотечного кредитування сільськогосподарських товаровиробників / В.І. Савич, В.І. Савицька // Сталій розвиток економіки. – 2012. – № 3. – С. 18.
11. Чужмир К. Формування інноваційної інфраструктури в аграрному секторі // Аграрна економіка. – 2011. – Т. 4. – № 1-4. – С. 101-105.
12. Яців І. Концентрація виробництва у сільськогосподарських підприємствах як чинник формування в них конкурентних переваг // Аграрна економіка. – 2010. – Т. 3. – № 1-2. – С. 109-115.